

Мотивація інноваційної активності населення регіону

Розглянуто основні аспекти стимулювання інноваційної активності населення регіону. Запропоновано ступеневу ієрархію інноваційної активності населення на рівні регіону. Розроблено модель мотивування населення до здійснення інновацій та розвинуто класичну схему управління мотивацією населення на рівні регіону з урахуванням інноваційного чинника. Запропоновано заходи для зосередження наукового потенціалу у сфері інноваційної діяльності.

Ключові слова: інновації, активність, мотивація, населення, регіон.

Основними пріоритетами макроекономічних умов проведення політики соціально-економічного розвитку повинні стати цілі сприяння інноваційній активності та діяльності, що формується за допомогою таких об'єктивних чинників, як трудовий потенціал населення, дієздатність та спроможність інститутів держави і форм підприємницької діяльності, а також підтримка існуючих і створення нових форм господарювання як основного фактора підвищення мотивації інноваційної активності населення.

Класична теорія інновацій, що вивчає, зокрема, процеси трансформації знань в інноваційному процесі, особливості формування інноваційних систем та їх техніко-економічного розвитку, знайшла відображення у працях: В. Александрової, О. Амоші, М. Кондратьєва, Б. Патона, В. Соловйова, Й. Шумпетера, та ін. Питання використання інтелектуального потенціалу отримали широке висвітлення у роботах таких зарубіжних вчених, як Т. Стюарта, Н. Ісікави, Л. Едвінссона, А. Гапоненка, В. Корнієнка.

Незважаючи на значні здобутки в теоретико-методологічному та прикладному дослідженні даного наукового напрямку, розробленість проблеми ефективного управління мотивацією інноваційної активності населення, розроблення моделі мотивування населення регіону до здійснення інновацій з урахуванням регіональної ступеневої ієрархії інноваційної активності в цілому ще не можна назвати вичерпною, що, у свою чергу, формує цілі даної статті.

Підтримка інноваційної діяльності з боку держави останніми роками є недостатньо сильною. Обмеженість витрат на наукові дослідження знижує активність створення нових розробок та затягує процес їх впровадження. Головним чинником активізації інноваційної діяльності є приватна форма власності, тому необхідно надавати більшої можливості приватному сектору економіки займатися винахідницькою діяльністю та нововведеннями.

Роль приватних підприємств полягає в розробленні технологій на основі власних досліджень і в ринковому впровадженні інноваційного продукту, а держави – у сприянні виробництву фундаментальних знань, створенні інфраструктури й сприятливих інституційних умов для інноваційної діяльності приватних компаній.

Та головною особливістю розвитку інновацій в Україні у приватному секторі є швидке отримання максимального прибутку з мінімальними витратами, тому приватний капітал здебільшого прямує в торговельно-посередницьку сферу. Підприємці усвідомлюють, що інновації в основному фінансуються державою, і в ринкових умовах

Засанська Світлана Володимирівна, кандидат економічних наук, завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту Рівненського інституту Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

необхідне створення принципів таких механізмів, які б спрямовували інвестиції в інноваційну сферу в цілях отримання прибутку. Можливості державного управління на регіональному рівні щодо вирішення цієї проблеми визначаються особливостями в цілому бюджетного процесу в Україні. При цьому як зовнішні, так і внутрішні джерела фінансування мають стимулювати розвиток інноваційної діяльності.

Наступна проблема полягає у тривалому процесі впровадження інновацій у виробництво. Основною перешкодою є пошук та підготовка спеціалістів для випуску інноваційної продукції. По-перше, величина витрат на їх підготовку може мати тривалий термін окупності. По-друге, навіть якщо спеціалісти існують, то рівень їх зацікавленості є досить низьким.

Для стимулювання інноваційної активності будь-яких суб'єктів інноваційного процесу необхідно на законодавчому рівні переглянути терміни тривалості патентів, економічна ефективність від впровадження за якими відбувається після їх видачі власникам. Таким чином, тривалість корисної дії патенту скорочується через проведення експертизи, термін якої включений до загальної чисельності років його чинності.

Регіональний аспект розвитку інноваційної діяльності обумовлює потребу у формуванні підходів, які дозволяють зосередитися на особливостях інноваційної активності населення та формування його мотивації до здійснення інновацій. Тому на рівні регіональної інноваційної системи запропоновано ступеневу ієрархію інноваційної активності населення, яка складається з таких класифікаційних ознак:

- а) за просторовим орієнтуванням – внутрішньорегіональна та зовнішньорегіональна мотивація;
- б) за спрямованістю інноваційної активності на визначені технологічні області;
- в) за спрямованістю інноваційної активності на певні види та форми співробітництва;
- г) за динамічними характеристиками – динаміка зростання, спаду, циклічності, коливання;
- д) за системними характеристиками – інноваційно активні, пасивні, депресивні, стійкі, адаптивні, гнучкі, конкурентоспроможні.

У сучасних умовах постає необхідність пошуку діючих механізмів мотивації інноваційної активності на регіональному ринку, який набуває рис інформаційно-інноваційного типу. При цьому поглиблюється зміст класичних мотиваційних теорій саме поширенням досвіду високорозвинених країн щодо інтелектуально-інноваційного розвитку, який породжує такі поняття, як “якість трудового життя”, “гуманізація праці” тощо. Це доводить думку про те, що мотиви діяльності особистості спрямовуються на високі морально-етичні і соціально-економічні потреби, на які необхідно зважати і враховувати при спонуканні до високопродуктивної діяльності.

З іншого боку, сучасна економічна поведінка населення в умовах кризи характеризується відчуженістю працівників від праці та відсутності відповідальності за неї. Розуміння потрібності результатів самої праці суспільству послаблюється. Сьогодні працівник ринкового типу не сформований, більше того, фахівець здебільшого турбується про розмір власної матеріальної винагороди. Тому для посилення мотивації не тільки до інноваційної активності, але й до самої праці на всіх підприємствах незалежно від форм власності необхідно створювати зацікавленість персоналу до праці шляхом відповідності винагороди за неї рівню кваліфікації, тривалості, тяжкості та умов роботи, преміювати за ініціативність, активність та ідейність. Це потребує

вдосконалення самої системи об'єктивної оцінки праці. А поки величина заробітної плати не відповідатиме трудовому внеску працівників та не задовольнятиме їх життєвих потреб, відбуватиметься зміна якісного стану мотивації до праці й формування нових трудових цінностей, негативним моментом яких є загострення кризи трудової мотивації.

Елементами моделі мотивування населення до здійснення інновацій можуть бути такі:

- 1) потреба та підтримка індивіда у самовираженні;
- 2) створення мотивуючих умов шляхом:
 - розвитку ефективних засобів комунікацій (творчої організаційної культури);
 - можливість навчання та підвищення кваліфікаційного рівня персоналу;
 - відкритість та доступність інформації про рівень забезпеченості власними фінансовими ресурсами та платоспроможністю підприємств;
 - використання бінарної системи нагород: матеріальної та кар'єрної;
 - взаємоформування цілей на підприємствах ланки типу «керівник – працівник» і підтримка зворотного зв'язку;
 - можливість вільної адаптації інноваційних ідей на підприємствах як персоналу, так фізичних та юридичних осіб.

Запропонована модель мотивування населення до інноваційної активності враховує визначальні фактори впливу на процес визначення мотивів населення, які трансформуються в джерело інноваційних ідей і є найбільш оптимальною для великих підприємств.

Важливим фактором щодо сутності процесу мотивування населення є взаємозв'язок між такими елементами, як потреби, цінності, цілі та мотиви. Характер мотиваційної поведінки індивіда, який охоплює всі зазначені складові, визначається змістом мотивації трудової діяльності як процесу підготовки до праці, оволодіння знаннями, технологіями, засобами виробництва, розвитку особистої конкурентоспроможності. З цієї позиції мотивація означена як внутрішньоіндивідуальне спонукання до здійснення діяльності, яку значно підсилює та формує зовнішнє мотивування (управлінські дії). Тому мотиваційний потенціал населення визначає кінцевий результат діяльності регіону і з цієї позиції набуває економічного змісту.

Механізм управління мотивацією населення передбачає здійснення контролю за матеріальним і моральним стимулюванням, за виконанням трудових договорів, процесу розподілу та перерозподілу робочої сили, планування розвитку трудового потенціалу шляхом формування соціально-економічної політики розвитку регіону в цілому, моніторинг можливого мотиваційного комплексу, який визначає пріоритетну сукупність тих елементів, які стануть визначальними у розробленні стратегічного плану системи мотивації з подальшим їх підсиленням в умовах фінансово-економічної кризи.

Ефективність проведення мотивації визначається ступенем досягнення соціально-економічних цілей на рівні регіону і кожного окремого підприємства. Реалізація соціальних та економічних задач відбувається внаслідок задоволення потреб та інтересів працівників й тих громадян, у яких виправдовуються очікування, отримується прибуток. Це обумовлює розвиток підприємств, підвищення їх конкурентоспроможності, тривалого існування на ринку, створення мотиваційного поля та ефективного функціонування на рівні регіону.

Система управління мотивацією інноваційної активності населення на рівні регіону передбачає взаємозв'язок між такими елементами, як населення, формування та обробки інформації щодо аналізу розвитку галузевих структур і виробничих комплексів, механізму управління мотивацією інноваційної активності населення й може бути зображена у вигляді схеми (рис. 1).

Рис. 1. Схема управління мотивацією інноваційної активності населення на рівні регіону

Для тісної інтеграції науки і виробництва необхідно переглянути діючий механізм співпраці існуючих суб'єктів інноваційної діяльності. Проблема полягає у тривалому процесі впровадження інновацій у виробництво, що значною мірою не раціоналізує інноваційний розвиток економіки. Наступним проблемним питанням є пошук та підготовка спеціалістів для випуску інноваційної продукції. По-перше, величина витрат на їх підготовку може мати тривалий термін окупності, величина можливого економічного ефекту від реалізації інновацій щороку зменшується через тривалість дії патентів та поступового освоєння ринків новою продукцією. Тому ці процеси призводять до гальмування та відставання виробництва перспективних розробок. По-друге, якщо спеціалісти існують, то зацікавленість науково-інтелектуальних кадрів є досить низькою, хоча саме вона є одним із домінуючих факторів успішного розвитку інноваційного сектору.

Отже, для концентрації наукового потенціалу у сфері інноваційної діяльності необхідно:

- здійснювати високий рівень оплати праці виконавців;

– запроваджувати практику тісної співпраці бізнесу з науково-дослідними інститутами на основі замовлень науково-дослідних робіт та їх подальшої передачі;
– формування інноваційного колективу ще на стадії створення наукових розробок, що передбачає тривале залучення персоналу;
– стабільне фінансування і державна підтримка перспективних фундаментальних і прикладних досліджень.

Таким чином, створення територіальної регіональної інноваційної системи є вагомим фактором зростання національної економіки. Для посилення розвитку наукової та інноваційної активності регіонів сформувати систему взаємодії та зв'язку між науковою та інноваційною сферами в регіоні. Комплексне забезпечення безперервності процесу впровадження інновацій є передумовою до стабільного економічного зростання, а мотивування економічної активності на макро- і мікрорівнях – основним рушієм ефективного функціонування різних систем.

Подальші дослідження можуть стосуватися виявлення більшого числа елементів моделі мотивування населення до здійснення інновацій, що впливатиме на процес управління мотивацією населення на рівні регіону.

1. Бандур С. І. Трудоресурсна безпека України в контексті глобалізації світової економіки / С. І. Бандур, О. І. Цимбал // НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України. – К. : РВПС України НАН України, 2007. – 68 с.
2. Василенко В. А. Вибір типу моделі управління сталим розвитком організації / В. А. Василенко // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – С. 137–146.
3. Жильченкова В. Менеджмент персоналу організації у системі антикризового управління: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.02 “Підприємництво, менеджмент та маркетинг” / В. Жильченкова. – Донецьк, 2000. – 20 с.
4. Павловська О. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення ринку праці / О. Павловська // Справочник кадровика. – 2003. – № 3. – С. 62–69.
5. Формування ринкової економіки: [зб. наук. праць. Управління трудовими ресурсами: проблеми теорії та практики. Т. 3. Регулювання соціально-трудових відносин на ринку праці]. – К. : КНЕУ, 2005. – 648 с.

Отримано 02.03.2011 р.

С. В. Засанская

Мотивация инновационной активности населения региона

Рассмотрено основные взгляды относительно стимулирования инновационной активности населения региона. Предложено ступенчатую иерархию инновационной активности населения на уровне региона. Разработано модель мотивирования населения к осуществлению инноваций и развито классическую схему управления мотивацией населения на уровне региона с учетом инновационного фактора. Предложено мероприятия для концентрации научного потенциала в сфере инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновации, активность, мотивация, население, регион.

S. V. Zasanskaya

Motivation of the innovation activity of the population of region

It is examined basic views relative to the stimulation of the innovation activity of the population of region. It is proposed the stepped hierarchy of the innovation activity of population at the level of region. It is developed the model of the motivation of population to realizing of innovations and the developed classical diagram of control of the motivation of population at the level of region taking into account innovation factor. It is proposed measure for the concentration of scientific potential in the sphere of innovation activity.

Keywords: innovation, activity, motivation, population, region.